

ЩОДО ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН REGARDING DIGITALIZATION OF LABOR RELATIONS

Пижова М.О., д. ю. н.,
в. о. проректора з наукової роботи та рекрутації
Державний податковий університет

У статті висвітлені актуальні питання цифровізації трудових відносин. Зосереджено увагу на процедурі подачі відомостей про працівників до електронної трудової книжки. Проаналізовані переваги законодавства щодо впровадження електронних трудових книжок. Визначено, що сучасний підхід до подання відомостей про трудову діяльність дозволить працівнику самостійно перевіряти свій страховий стаж у будь-який час, крім того, він дасть змогу Пенсійному фонду самостійно оформляти і нараховувати виплати. Акцентовано увагу, що внесені дані в майбутньому дозволять автоматично вийти на пенсію без відвідування Пенсійного фонду. Надана характеристика процедури подачі даних до електронних трудових книжок.

Зазначено, що оновлення та розширення переліку джерел Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування у порядку, особливо важливо, що в цьому переліку з'явився центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти та науки. Оперуючи цими даними можна здійснювати моніторинг на ринку праці з урахуванням затребуваних спеціальностей і це дасть змогу планувати підготовку саме тих фахівців, які є необхідними у тій чи іншій сфері.

Автором позитивно оцінено те, що законодавець визначив можливість як роботодавця подавати відомості до електронних трудових книжок, так і працівника самостійно. Зазначено, що це позитивно вплине та пришвидшить перехідний процес від паперових до електронних трудових книжок. Висвітлено питання щодо особливостей подання відомостей фізичними особами-підприємцями. Зазначено, що обов'язок щодо зберігання трудових книжок покладається на працівника. Від роботодавця вимагається забезпечення внесення записів до трудової книжки, якщо є така вимога від працівника.

Зроблено висновок, що цифровізація трудових відносин є невід'ємною складовою майбутнього і нагальним питанням сьогодення. Зазначено, що перехідний період протягом п'яти років необхідний для напрацювання практики та здобуття досвіду.

Ключові слова: трудові відносини, електронна трудова книжка, цифровізація трудових відносин, роботодавець, працівник, стаж роботи, пенсія.

The article highlights current issues of digitization of labor relations. Attention is focused on the procedure of submitting information about employees to the electronic work book. The advantages of legislation regarding the introduction of electronic work books are analyzed. It was determined that the modern approach to submitting information about labor activity will allow the employee to independently check his insurance record at any time, in addition, it will enable the Pension Fund to issue and calculate benefits independently. Attention is drawn to the fact that the entered data will allow automatic retirement without visiting the Pension Fund in the future. The procedure for submitting data to electronic work books is described.

It is noted that the updating and expansion of the list of sources of the State Register of mandatory state social insurance is in order, it is especially important that the central body of executive power, which ensures the formation and implementation of state policy in the fields of education and science, appeared in this list. Using this data, you can monitor the labor market taking into account the in-demand specialties, and this will make it possible to plan the training of those specialists who are needed in one or another field.

The author positively assessed the fact that the legislator defined the possibility of both the employer submitting information to electronic work books and the employee independently. It is noted that this will positively affect and speed up the transition process from paper to electronic work books. The issue regarding the peculiarities of information submission by natural persons-entrepreneurs is highlighted. It is noted that the employee is responsible for keeping work books. The employer is required to ensure that entries are made in the work book, if there is such a requirement from the employee.

It was concluded that digitalization of labor relations is an integral part of the future and an urgent issue of the present. It is noted that a transition period of five years is necessary for gaining practice and experience.

Key words: labor relations, electronic labor book, digitalization of labor relations, employer, employee, length of service, pension.

Сучасні умови говорять про масштабну цифровізацію усіх сфер суспільного життя. Світові тенденції вимагають від кожного з нас постійного оновлення свої знань, здобуття нових навичок саме щодо втілених в наше життя цифрових технологій. Ми вже можемо здійснювати різноманітні платежі онлайн, більшість реєстрів є електронними, щоб отримати довідку про доходи громадян вже не потрібно стояти в чергах, а достатньо зайти в свій особистий кабінет Державної податкової служби і замовити її, за допомогою цифрового електронного підпису. Працівники вже можуть працювати дистанційно і знаходиться в будь-якому куточку світу. Всі ці новаторства та зміни тягнуть за собою і необхідність цифровізувати трудові відносини.

Так, 5 лютого 2022 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі» № 1217-IX (далі – Закон № 1217), відповідно до пункту 1 розділу II Прикінцевих та перехідних положень Закон № 1217 набув чинності 10 червня 2022 року.

Хоча цей закон був прийнятий до введення правового режиму воєнного стану, однак військові дії, руйнації, внутрішні-зовнішні трудові міграції працівників підтвердили

актуальність його прийняття та необхідність цифровізації трудових відносин. Першим кроком стало те, що починаючи з 10 червня 2022 року офіційно діють електронні трудові книжки (далі – ЕТК). Виходячи з аналізу Закону № 1217, ми можемо зробити висновок, що ЕТК – це цифровий аналог паперової трудової книжки. Розглянемо переваги та процедуру створення та заповнення ЕТК.

Закон № 1217 повністю змінив назву та редакцію статті 48 Кодексу законів про працю України [2] (далі – КЗпП), яка тепер звучить так: «Облік трудової діяльності працівника здійснюється в електронній формі в реєстрі застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування у порядку (далі – Державний реєстр), визначеному Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [1]. Таким чином, ЕТК удосконалить облік трудової діяльності працівників в нашій країні, зменшить паперовий документообіг і разом з тим ризику втрати чи пошкодження паперової трудової книжки і даних, що в ній містяться. На жаль, високу актуальність останнього довели військові дії і руйнації підприємств, установ, організацій. Крім того, у разі втрати паперової трудової книжки у разі

полегшитися процедура відновлення, коли у працівника буде ЕТК.

Наступною перевагою є те, що Законом № 1217 внесені зміни до Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а саме частина третя статті має тепер таку редакцію: «Страховий стаж обчислюється за даними, що містяться в реєстрі застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, у тому числі за даними про трудову діяльність працівників, внесеними відповідно до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», а за періоди, за які не внесені дані до реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, – у порядку та на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше».

Тобто можемо говорити, що зміни, які започатковані Законом № 1217 спрямовані на встановлення порядку обчислення страхового стажу за даними реєстру застрахованих осіб, а також, у разі відсутності даних у реєстрі за періоду до його створення – відповідно до законодавства, що діяло раніше. Такий сучасний підхід дозволить працівнику самостійно перевіряти свій страховий стаж у будь-який час, крім того, він дасть змогу Пенсійному фонду самостійно оформляти і нараховувати виплати, тобто внесені дані в майбутньому дозволять автоматично вийти на пенсію без відвідування Пенсійного фонду.

Необхідні зміни внесені Законом № 1217 у статті 11 і 15 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», тепер інформація щодо складення Присяги та про присвоєння, зміну чи позбавлення відповідного рангу посадових осіб місцевого самоврядування та державних службовців вноситься замість трудової книжки до реєстру застрахованих осіб. Це полегшить роботу кадрових служб. І тут слід зауважити, що це стосується як державного, так і не державного сектору.

Ще однією перевагою Закону № 1217 є оновлення та розширення переліку джерел Державного реєстру, особливо важливо, що в цьому переліку з'явився центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти та науки. Оперуючи цими даними можна здійснювати моніторинг на ринку праці з урахуванням затребуваних спеціальностей і це дасть змогу планувати підготовку саме тих фахівців, які є необхідними у тій чи іншій сфері.

Відповідно до пункту 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1217 включення Пенсійним фондом України до реєстру застрахованих осіб Державного реєстру відсутніх відомостей про трудову діяльність працівників здійснюється протягом п'яти років з дня набрання чинності Законом № 1217 на підставі відомостей, поданих страхувальником або застрахованою особою у порядку та строки, встановлені Пенсійним фондом України за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, та центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері трудових відносин. Це свідчить про те, що для оцифрування трудових книжок законодавець визначив термін 5 років. І після перевірки даних із боку Пенсійного фонду України та їхнього внесення до Реєстру застрахованих осіб Державного реєстру буде сформований кінцевий варіант електронної трудової книжки. Коли це буде зроблено, тоді не потрібна буде паперова версія трудової книжки. Водночас, вона може вестися паралельно і зберігатися у працівника, якщо він цього бажає.

ЕТК «знаходиться» на порталі електронних послуг Пенсійного фонду України у особистому кабінеті працівника. Існують три шляхи авторизації:

1) за кваліфікованим електронним підписом (далі – КЕП);

2) за логіном і паролем – для цього необхідно зареєструватися на порталі за допомогою коду, отриманого в територіальних органах Пенсійного Фонду України;

3) через сервіс ID.GOV.UA, який передбачає ідентифікацію за ЕЦП, за мобільним телефоном (Mobile ID) або наявності рахунку в одному з 27 банків України (Bank ID).

Важливо зазначити, що 15 липня 2022 року набули чинності оновлені правила подання відомостей про трудову діяльність застрахованих осіб в електронній формі, які затверджені постановою правління Пенсійного фонду від 01.06.2022 № 8-3 «Про порядок та черговість подання відомостей для створення електронних трудових книжок» (далі – постанова № 8-3). Постановою № 8-3 затверджені Зміни до Порядку подання відомостей про трудову діяльність працівника, фізичної особи – підприємця, фізичної особи, яка забезпечує себе роботою самостійно, в електронній формі (далі – Зміни до Порядку).

У пункті 2 постанови № 8-3 встановлено черговість подання відомостей. Так, встановлено, що відомості про трудову діяльність працівника, фізичної особи – підприємця, фізичної особи, яка забезпечує себе роботою самостійно, в електронній формі подаються в будь-який період протягом п'яти років з дня набрання чинності Законом № 1217 з урахуванням першочергового подання та опрацювання відомостей про трудову діяльність осіб, яким до настання права на пенсію за віком відповідно до частини першої статті 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» залишилося 2 і менше років, та про трудову діяльність осіб за період до 01 липня 2000 року [3].

Особливо необхідними є Зміни до Порядку, оскільки вони визначають процедуру заповнення ЕТК, визначають, хто може подавати дані та, в якому вигляді. Так, відомості про трудову діяльність працівника подаються до територіального органу Пенсійного фонду України працівником особисто або через вебпортал електронних послуг Пенсійного фонду України в електронній формі з обов'язковим накладанням електронного підпису, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису, працівником, страхувальником або представником страхувальника, якому керівником страхувальника делеговані відповідні повноваження. Це позитивно вплине на перехід від паперових до електронних трудових книжок, оскільки навіть якщо у роботодавця не буде певних документів або коли працівник захоче самостійно раніше, а ніж роботодавець прийме рішення, він може самостійно подати дані до ЕТК.

Відповідно до пункту 2 Змін до Порядку відомості про трудову діяльність працівника подаються через вебпортал електронних послуг Пенсійного фонду України в електронній формі у вигляді xml-файлу. При цьому, зауважимо, що відразу в Додатку наведена структура xml-файлу. Працівник відразу бачить, яку інформацію необхідно подавати обов'язково, а яку інформацію може подавати за бажанням.

Крім того, визначено, що інформацію за періоди до набрання чинності Законом № 1217 можна подавати двома способами:

1) у вигляді копій передбачених законодавством документів, виготовлених шляхом сканування;

2) в оцифрованому вигляді – шляхом створення відповідного електронного запису в електронному кабінеті страхувальника або застрахованої особи на вебпорталі електронних послуг Пенсійного фонду України, до якого додаються скановані копії документів, на підставі яких створюється запис.

На практиці виникало питання, про необхідність подати всі сторінки трудової книжки чи лише тих, до яких внесено записи. В Змінах до Порядку чітко визначено, що подаються лише ті сторінки, до яких внесено записи.

Хочемо звернути увагу, що відомості про трудову діяльність працівника подаються одноразово. Водночас, якщо існує необхідність виправити записи у разі виявлення неправильного чи неточного запису про періоди роботи за періоди страхового стажу після 01 липня 2000 року або створення неправильного чи неточного електронного запису в електронному кабінеті страхувальника або застрахованої особи на вебпорталі електронних послуг Пенсійного фонду України, то відомості подаються повторно. Також при повторному поданні відомостей про трудову діяльність подаються титульна сторінка та сторінки зі змінами.

З'явився новий 8 пункт, який вводиться Змінами до Порядку, де зазначено, що у разі відсутності в реєстрі застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування відомостей про прийняття на роботу, переміщення з одного структурного підрозділу до іншого або переведення на іншу постійну посаду або роботу, звільнення, поновлення на роботі, призупинення/відновлення дії трудового договору, а також про присвоєння, зміну або позбавлення рангу, розряду, класу, звання, категорії, складання присяги, стажування, навчання тощо подаються страхувальником через вебпортал електронних послуг Пенсійного фонду України в електронній формі з обов'язковим накладанням електронного підпису, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису, страхувальником або представником страхувальника, якому керівником страхувальника делеговані відповідні повноваження, шляхом створення відповідного електронного запису в електронному кабінеті

страхувальника. Це дуже важливо оскільки ці дані будуть корисними під час проведення різного роду моніторингів щодо ситуації на ринку праці.

Важливо відзначити, що вже обов'язок щодо зберігання трудових книжок покладається на працівника. Від роботодавця вимагається забезпечення внесення записів до трудової книжки, якщо є така вимога від працівника.

Ще одне питання, яке необхідно висвітлити, і яке часто виникає практиці – це щодо необхідності фізичним особам-підприємцям (далі – ФОП) вносити дані до ЕТК. Справа в тому, що якщо ФОП має найманих працівників, то він має вносити дані про своїх працівників. Що ж стосується самого підприємця, то такої вимоги немає. Водночас, якщо враховувати рекомендації Пенсійного фонду України, то ФОП може подати через персональний кабінет скан-копії витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань про державну реєстрацію ФОП, або довідки з Державної податкової служби про облік як суб'єкта підприємницької діяльності.

Таким чином, цифровізація трудових відносин є невід'ємною складовою майбутнього і нагальним питанням сьогодення. За перехідний період, який надається Законом № 1217 буде вже напрацьована практика і здобутий досвід. Звичайно, перші кроки в оцифруванні трудових відносин будуть тернистими, оскільки це нове. Однак, як тільки працівники зрозуміють і переконаються, що це дуже зручно, а найголовніше, що цей процес не зупинити, то вони не будуть чекати роботодавця, а самостійно будуть подавати відомості до ЕТК.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі : Закон України № 1217-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1217-20#n230>
2. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#n601>
3. Про порядок та черговість подання відомостей для створення електронних трудових книжок : постанова правління Пенсійного фонду України від 01.06.2022 № 8-3. URL: <https://news.dtki.ua/state/laws-and-regulations/77133-postanova-pfu-vid-01062022-r-8-3>